

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 7ης Δεκεμβρίου 2023 *

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Άρθρο 6, παράγραφος 1, και άρθρο 7, παράγραφος 1 – Αποτελέσματα της αναγνώρισης του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας – Σύμβαση ενυπόθηκου δανείου συνδεδεμένου με αλλοδαπό νόμισμα, η οποία περιέχει καταχρηστικές ρήτρες όσον αφορά τη συναλλαγματική ισοτιμία – Ακυρότητα της σύμβασης – Αξιώσεις επιστροφής των καταβληθέντων – Νόμιμοι τόκοι – Παραγραφή»

Στην υπόθεση C-140/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (πρωτοβάθμιο δικαστήριο Βαρσοβίας – κεντρικός τομέας Βαρσοβίας, Πολωνία) με απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Φεβρουαρίου 2022, στο πλαίσιο της δίκης

SM,

KM

κατά

mBank S.A.,

παρισταμένου του:

Rzecznik Finansowy,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους O. Spineanu-Matei, πρόεδρο τμήματος, S. Rodin (εισηγητή) και L. S. Rossi, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. M. Collins

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι ΚΜ και SM, εκπροσωπούμενοι από τους W. Bochenek και P. Stalski, radcowie prawni,
- η mBank S.A., εκπροσωπούμενη από τις A. Cudna-Wagner και K. Stokłosa, radcowie prawni, και τον B. Miąskiewicz, adwokat,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna και την S. Żyrek,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Alves, P. Barros da Costa, A. Cunha, B. Lavrador και A. Pimenta,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον N. Ruiz García και την A. Szmytkowska,

κατόπιν της απόφασεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των SM και ΚΜ και, αφετέρου, της mBank S.A., πιστωτικού ιδρύματος, με αντικείμενο την επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν από τους πρώτους στη δεύτερη δυνάμει σύμβασης ενυπόθηκου δανείου η οποία έπρεπε να ακυρωθεί επειδή περιείχε καταχρηστικές ρήτρες.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 επισημαίνεται ότι:

«[είναι] δυνατόν να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών με τη θέσπιση ενιαίων κανόνων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες: [...]».
- 4 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

5 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Το πολωνικό δίκαιο

6 Το άρθρο 60 του *ustawa – Kodeks cywilny* (νόμου περί του αστικού κώδικα), της 23ης Απριλίου 1964 (Dz. U. αριθ 16, θέση 93), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο για τη διαφορά της κύριας δίκης (στο εξής: αστικός κώδικας), ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπει ο νόμος, η βούληση του δικαιοπρακτούντος εκδηλώνεται μέσω οποιασδήποτε συμπεριφοράς από την οποία είναι δυνατόν να συναχθεί επαρκώς, περιλαμβανομένης και της γνωστοποίησής της με ηλεκτρονική μορφή.»

7 Το άρθρο 117 του αστικού κώδικα έχει ως εξής:

«§1. Με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπει ο νόμος, οι χρηματικές αξιώσεις υπόκεινται σε παραγραφή.

§2. Με τη συμπλήρωση της παραγραφής, ο οφειλέτης δικαιούται να αρνηθεί την εκπλήρωση της παροχής, εκτός αν παραιτηθεί από την ένσταση παραγραφής. Ωστόσο, η παραίτηση από την ένσταση παραγραφής προτού συμπληρωθεί η παραγραφή είναι άκυρη.

§2¹. Μετά την παραγραφή, δεν είναι πλέον δυνατόν να προβληθεί αξίωση κατά καταναλωτή.»

8 Το άρθρο 117¹ του αστικού κώδικα προβλέπει τα εξής:

«§1. Κατ' εξαίρεση, το δικαστήριο δύναται, κατόπιν στάθμισης των συμφερόντων των μερών, να μη λάβει υπόψη τη συμπλήρωση της παραγραφής αξίωσης κατά καταναλωτή, για λόγους επιείκειας.

§2. Κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως στην οποία αναφέρεται η παράγραφος 1, το δικαστήριο οφείλει, μεταξύ άλλων, να εξετάζει:

1) τη διάρκεια της παραγραφής·

2) το χρονικό διάστημα μεταξύ της συμπλήρωσης της παραγραφής και της άσκησης της αγωγής·

3) τη φύση των πραγματικών περιστατικών που εμπόδισαν τον δανειστή να προβάλει την αξίωσή του, περιλαμβανομένης τυχόν επιρροής της συμπεριφοράς του οφειλέτη όσον αφορά την όψιμη προβολή της από τον δανειστή.»

9 Το άρθρο 118 του αστικού κώδικα, όπως ίσχυε έως τις 8 Ιουλίου 2018, είχε ως εξής:

«Αν δεν ορίζεται άλλως με ειδική διάταξη, η παραγραφή είναι δεκαετής και, για αξιώσεις περιοδικών παροχών ή αξιώσεις που συνδέονται με την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, τριετής.»

- 10 Το άρθρο 118 του αστικού κώδικα, όπως ισχύει μετά τις 8 Ιουλίου 2018, ορίζει τα εξής:
- «Αν δεν ορίζεται άλλως με ειδική διάταξη, η παραγραφή είναι εξαετής και, για αξιώσεις περιοδικών παροχών ή αξιώσεις που συνδέονται με την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, τριετής. Η προθεσμία παραγραφής λήγει πάντως την τελευταία ημέρα του ημερολογιακού έτους, εκτός εάν είναι μικρότερη των δύο ετών.»
- 11 Κατά το άρθρο 120, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα:
- «Η παραγραφή αρχίζει την ημερομηνία κατά την οποία η αξίωση κατέστη απαιτητή. Όταν το απαιτητό της αξίωσης εξαρτάται από τη διενέργεια ορισμένης πράξης εκ μέρους του δικαιούχου, η παραγραφή αρχίζει από την ημερομηνία κατά την οποία η αξίωση θα καθίστατο απαιτητή αν ο δικαιούχος είχε ενεργήσει το συντομότερο δυνατόν.»
- 12 Το άρθρο 385¹ του αστικού κώδικα ορίζει τα εξής:
- «§1. Οι ρήτρες καταναλωτικής σύμβασης οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του (μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες). Η παρούσα διάταξη δεν ισχύει για τις ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, όπως την τιμή ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.
- §2. Εάν μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, η σύμβαση παραμένει κατά τα λοιπά δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη.
- §3. Ως συμβατικές ρήτρες που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως νοούνται εκείνες επί του περιεχομένου των οποίων ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να ασκήσει πραγματική επιρροή. Αυτό ισχύει ιδίως για συμβατικές ρήτρες οι οποίες προέρχονται από γενικούς όρους συναλλαγών που προτάθηκαν στον καταναλωτή από τον αντισυμβαλλόμενο.
- §4. Το βάρος αποδείξεως του ισχυρισμού ότι η ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως φέρει εκείνος που τον προβάλλει.»
- 13 Το άρθρο 405 του αστικού κώδικα προβλέπει τα εξής:
- «Όποιος αποκόμισε περιουσιακό όφελος χωρίς νόμιμη αιτία με ζημία άλλου υποχρεούται να αποδώσει την ωφέλεια σε είδος και, αν αυτό δεν είναι δυνατό, να επιστρέψει την αξία της.»
- 14 Το άρθρο 410 του αστικού κώδικα έχει ως εξής:
- «§1. Οι διατάξεις των προηγούμενων άρθρων έχουν ιδίως εφαρμογή σε περίπτωση αχρεώστητης παροχής.
- §2. Η παροχή είναι αχρεώστητη αν αυτός που την εκπλήρωσε δεν υπείχε γενικώς υποχρέωση ή δεν υπείχε υποχρέωση έναντι του προσώπου προς το οποίο κατέβαλε, ή αν εξέλιπε η αιτία της παροχής ή δεν επιτεύχθηκε ο επιδιωκόμενος σκοπός της, ή αν η δικαιοπραξία από την οποία πηγάζει η υποχρέωση παροχής ήταν άκυρη και δεν κατέστη έγκυρη μετά την εκπλήρωση της παροχής.»

- 15 Το άρθρο 455 του αστικού κώδικα ορίζει τα εξής:
- «Εάν δεν ορίζεται δήλη ημέρα για την εκπλήρωση της παροχής ή δεν προκύπτει από τη φύση της ενοχής, η παροχή πρέπει να εκπληρωθεί αμέσως μόλις ο οφειλέτης οχληθεί προς εκτέλεση.»
- 16 Το άρθρο 481, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα προβλέπει τα εξής:
- «Εάν ο οφειλέτης καταστεί υπερήμερος ως προς την εκπλήρωση χρηματικής παροχής, ο δανειστής δύναται να αξιώσει τόκους υπερημερίας ακόμη και αν δεν υπέστη ζημία ή ακόμη και αν η υπερημερία οφείλεται σε γεγονότα για τα οποία δεν ευθύνεται ο οφειλέτης.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Στις 18 Φεβρουαρίου 2009 οι SM και KM συνήψαν με την mBank σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο, στην οποία το δάνεισμα ήταν εκφρασμένο σε πολωνικά ζλότι (PLN) και υπήρχε ρήτρα αξίας ελβετικού φράγκου (CHF) (στο εξής: σύμβαση δανείου).
- 18 Βάσει των όρων της σύμβασης, οι SM και KM όφειλαν να καταβάλλουν, σε πολωνικά ζλότι, μηνιαίες τοκοχρεολυτικές δόσεις των οποίων το ποσό καθοριζόταν με βάση την τιμή πώλησης του ελβετικού φράγκου όπως δημοσιευόταν στον πίνακα συναλλαγματικών ισοτιμιών της mBank κατά την ημερομηνία της καταβολής των δόσεων αυτών (στο εξής: ρήτρες μετατροπής).
- 19 Θεωρώντας ότι οι ρήτρες μετατροπής ήταν καταχρηστικές, οι SM και KM κατήγγειλαν τη σύμβαση δανείου στις 4 Ιουλίου 2019, με εξώδικη δήλωση προς την mBank. Με το εξώδικό τους, οι SM και KM ζήτησαν να τους επιστραφούν, εντός 30 ημερών, ως αχρεωστήτως καταβληθείσες λόγω ακυρότητας της σύμβασης δανείου, δόσεις ύψους 242 238,61 PLN (περίπου 52 277 ευρώ) τις οποίες είχε εισπράξει η τράπεζα, και, σε περίπτωση που δεν υπήρχε έρεισμα για την αναγνώριση της ακυρότητας της σύμβασης, την καταβολή ποσού 52 298,92 PLN (περίπου 11 288 ευρώ) ως επιστροφή του υπερβάλλοντος τμήματος των τοκοχρεολυτικών δόσεων (κεφαλαίου και τόκων) που εισπράχθηκαν από την τράπεζα κατά το χρονικό διάστημα από τις 20 Ιουλίου 2009 έως τις 18 Μαρτίου 2019.
- 20 Με επιστολή της 16ης Ιουλίου 2019, η mBank απάντησε στο εξώδικο αντιτείνοντας ότι η σύμβαση δανείου ήταν νόμιμη, έγκυρη και δεν περιείχε καταχρηστικές ρήτρες.
- 21 Στις 31 Ιουλίου 2019 οι SM και KM κατέθεσαν ενώπιον του Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου Βαρσοβίας – κεντρικός τομέας Βαρσοβίας, Πολωνία), δηλαδή του αιτούντος δικαστηρίου, αίτημα διακανονισμού ζητώντας να τους καταβάλει η mBank τα ποσά που προαναφέρθηκαν στη σκέψη 19 της παρούσας αποφάσεως.
- 22 Στις 4 Δεκεμβρίου 2019 η mBank απάντησε αρνητικά στο αίτημα, καθότι της φαινόταν αδύνατη η επίτευξη συμφωνίας.
- 23 Στις 13 Δεκεμβρίου 2019 οι SM και KM επιβεβαίωσαν το αίτημά τους σε δημόσια συνεδρίαση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, στην οποία η mBank δεν παρέστη. Κατόπιν τούτου, το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν επιτεύχθηκε συμφωνία και διέταξε την περάτωση της διαδικασίας διακανονισμού.

- 24 Στις 10 Αυγούστου 2020 οι SM και KM δήλωσαν ότι συναινούσαν να κηρυχθεί η σύμβαση δανείου άκυρη στο σύνολό της, ότι η ακύρωση της σύμβασης θα ήταν, κατά την άποψή τους, προς όφελός τους και ότι αποδέχονταν τις συνέπειες, τόσο τις έννομες όσο και τις οικονομικές, της ακυρότητάς της.
- 25 Οι SM και KM, αφού ενημερώθηκαν από το αιτούν δικαστήριο για τις συνέπειες της ακύρωσης της σύμβασης δανείου, δήλωσαν σε δημόσια συνεδρίαση που διεξήχθη ενώπιόν του στις 27 Οκτωβρίου 2020, ότι αντιλαμβάνονται τις συνέπειες αυτές και ότι την αποδέχονται.
- 26 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι ρήτρες μετατροπής οι οποίες περιέχονται στη σύμβαση δανείου είναι καταχρηστικές και κρίνει ότι η σύμβαση δεν μπορεί να παραμείνει σε ισχύ αν οι συγκεκριμένες ρήτρες ακυρωθούν.
- 27 Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την οδηγία 93/13, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι, εφόσον η ακυρότητα των καταχρηστικών ρητρών επιφέρει την ακύρωση της σύμβασης δανείου στο σύνολό της, η ακύρωση αυτή θα έχει ως συνέπεια την ύπαρξη αμοιβαίων αξιώσεων των συμβαλλομένων μερών προς επιστροφή όλων των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως σε εκτέλεση της άκυρης σύμβασης.
- 28 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η ερμηνεία του πολωνικού δικαίου σε σχέση με τα αποτελέσματα της έλλειψης δεσμευτικότητας των μη επιτρεπτών συμβατικών ρητρών θεωρούνταν παγιωμένη μέχρι την έκδοση μιας αποφάσεως του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Πολωνία) στις 7 Μαΐου 2021.
- 29 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) έκρινε με την απόφαση εκείνη ότι η ερμηνεία βάσει της οποίας τα πολωνικά δικαστήρια οφείλουν να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως την ενδεχόμενη ύπαρξη καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές και να αναγνωρίζουν την απόλυτη ακυρότητα τέτοιων ρητρών δεν συνάδει με τη νομολογία του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία ο καταναλωτής μπορεί να συγκατατεθεί στην εφαρμογή καταχρηστικής ρήτρας. Πράγματι, αφενός, εφόσον σε μια τέτοια περίπτωση η καταχρηστική ρήτρα παράγει πλήρως τα αποτελέσματά της, η έννομη συνέπεια που επέρχεται ως κύρωση δεν συνίσταται στην απόλυτη ακυρότητα της ρήτρας αλλά μάλλον στην «ηρτημένη αδυναμία επίκλησής» της. Αφετέρου, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) διαπίστωσε ότι, εφόσον σε περίπτωση ακύρωσης σύμβασης δανείου που περιέχει καταχρηστική ρήτρα ο επαγγελματίας έχει αξίωση επιστροφής του δανεισθέντος κεφαλαίου, πρέπει επίσης να του αναγνωριστεί το δικαίωμα να στηριχθεί στην αδυναμία επίκλησης της ρήτρας και να ζητήσει την επακόλουθη ακύρωση της σύμβασης.
- 30 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον η έννοια της «ηρτημένης αδυναμίας επίκλησης» συμβιβάζεται με την οδηγία 93/13. Διευκρινίζει ότι η έννοια αυτή υποδηλώνει ότι η δικαιοπραξία εξακολουθεί να είναι έγκυρη, αλλά παραμένει ανενεργή μέχρις ότου ο καταναλωτής εκφράσει, ενδεχομένως, τη συγκατάθεσή του. Κατά την εκτίμησή του όμως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η καταχρηστική ρήτρα πρέπει να θεωρείται ως μηδέποτε υπάρξασα και ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να αντλεί όλες τις συνέπειες από την αδυναμία επίκλησης μιας συμβατικής ρήτρας της οποίας η καταχρηστικότητα έχει αναγνωριστεί, χωρίς να αναμένει την υποβολή σχετικής δήλωσης του καταναλωτή.
- 31 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι από την απόφαση του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) της 7ης Μαΐου 2021 προκύπτει ότι μια καταχρηστική ρήτρα παραμένει «μετέωρη» μέχρις ότου ο καταναλωτής δηλώσει, με την υποβολή τυποποιημένου εγγράφου,

πρώτον, ότι δεν συναινεί στη διατήρηση της καταχρηστικής ρήτρας σε ισχύ, δεύτερον, ότι έχει λάβει γνώση, αφενός, του ότι η ακυρότητα της επίμαχης ρήτρας επιφέρει την ακύρωση της σύμβασης την οποία έχει συνάψει και, αφετέρου, των συνεπειών της ακύρωσης αυτής και, τρίτον, ότι συγκατατίθεται στην ακύρωση της συναφθείσας σύμβασης (στο εξής: τυποποιημένη δήλωση). Εντούτοις, κατά το αιτούν δικαστήριο, ούτε από την οδηγία 93/13 ούτε από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται η υποχρέωση υποβολής τέτοιας δήλωσης. Το αιτούν δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το να εξαρτάται η εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 από την υποβολή τυποποιημένης δήλωσης αντιβαίνει στη διάταξη αυτή.

- 32 Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ακόμη ότι, όσο η σύμβαση παραμένει μετέωρη, ο επαγγελματίας δεν μπορεί να αξιώσει την εκτέλεση των παροχών που έχουν συμφωνηθεί με τη σύμβαση, όπερ σημαίνει ότι είναι αδύνατον να τρέξει η παραγραφή ως προς την αξίωσή του.
- 33 Επιπλέον, πάντοτε κατά το αιτούν δικαστήριο, όταν ο καταναλωτής απευθύνει εξώδικη όχληση ζητώντας την ακύρωση καταχρηστικής ρήτρας, ο επαγγελματίας δεν είναι σε θέση να ελέγξει αν ο καταναλωτής έχει ενημερωθεί για τα δικαιώματά του καθώς και για τις συνέπειες τυχόν ακύρωσης της ρήτρας. Το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο καταναλωτής ζητεί την ακύρωση καταχρηστικής ρήτρας και δηλώνει ότι έχει επίγνωση των δικαιωμάτων του και των συνεπειών της ακύρωσής της είναι όμως καθοριστικής σημασίας για την αφετηρία της παραγραφής των αξιώσεων του δανειστή προς επιστροφή των παροχών που κατέβαλε, για το απαιτητό τους και για τη δυνατότητα συμψηφισμού τους.
- 34 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον είναι σύμφωνη με την αρχή της αποτελεσματικότητας η ερμηνεία του πολωνικού δικαίου η οποία απορρέει από την απόφαση του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) της 7ης Μαΐου 2021, όπου κρίθηκε ότι η παραγραφή της αξίωσης του επαγγελματία να του επιστρέψει ο καταναλωτής, λόγω της ακύρωσης της σύμβασης, την παροχή που έλαβε δεν αρχίζει παρά μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία ο καταναλωτής υποβάλλει τυποποιημένη δήλωση.
- 35 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι, βάσει της ως άνω ερμηνείας, αν ο καταναλωτής δεν υποβάλει τυποποιημένη δήλωση, η προαναφερθείσα αξίωση δεν θα παραγραφεί ποτέ. Πέραν τούτου, η παραγραφή της αξίωσης αυτής ενδέχεται να μην αρχίσει να τρέχει ακόμη και αν ο καταναλωτής υποβάλει τέτοια δήλωση, εφόσον ο επαγγελματίας αμφισβητήσει ότι πρόκειται για «ρητή δήλωση με την οποία ο καταναλωτής επιβεβαιώνει ότι είναι πλήρως ενημερωμένος», όπως απαιτεί το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο), και εφόσον ισχυριστεί, κατά συνέπεια, ότι δεν παράγει αποτελέσματα.
- 36 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι μια τέτοια ερμηνεία ενισχύει, από νομικής απόψεως, τη θέση του επαγγελματία έναντι του καταναλωτή, δεδομένου ότι η παραγραφή της αξίωσης του επαγγελματία αρχίζει πάντοτε αργότερα από εκείνη της αξίωσης του καταναλωτή. Αρχίζει δε αργότερα και από την παραγραφή της αξίωσης της τράπεζας σε περίπτωση ακυρότητας σύμβασης που δεν περιέχει καταχρηστικές ρήτρες, όπερ αντιβαίνει στην αρχή της ισοδυναμίας. Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η τόσο ευνοϊκή, από νομικής απόψεως, θέση του επαγγελματία προσκρούει επίσης στην αρχή της αποτελεσματικότητας και στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, δεδομένου ότι ο επαγγελματίας ο οποίος καταρτίζει σύμβαση με καταχρηστικές ρήτρες έχει de facto την εξασφάλιση ότι η αξίωσή του δεν θα παραγραφεί αν ο καταναλωτής δεν τον ενημερώσει εκ των προτέρων και ρητώς ότι έχει επίγνωση της ύπαρξης καταχρηστικών ρητρών στη σύμβαση καθώς και των επακόλουθων εννόμων συνεπειών.

- 37 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η παραγραφή της αξίωσης του επαγγελματία πρέπει να αρχίζει, το αργότερο, κατά την ημερομηνία παραλαβής της πρώτης όχλησης του καταναλωτή στην οποία γίνεται επίκληση της ακυρότητας της σύμβασης ή της ύπαρξης καταχρηστικών ρητρών. Στην περίπτωση αυτή, ο επαγγελματίας οφείλει να συναγάγει ότι ο καταναλωτής έχει επίγνωση των συνεπειών της ακύρωσης της σύμβασης και τις αποδέχεται.
- 38 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά μάλιστα ότι, σύμφωνα με τον γενικό κανόνα, η παραγραφή της αξίωσης του επαγγελματία πρέπει να αρχίζει από την ημερομηνία της εκπλήρωσης της παροχής του ή λίγο αργότερα. Ειδικότερα, κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, μπορεί να γίνει δεκτό ότι, λαμβανομένου υπόψη του επιπέδου των τεχνικών της γνώσεων, μια τράπεζα η οποία καταρτίζει σύμβαση με καταχρηστικές ρήτρες θα έπρεπε να γνωρίζει εξ αρχής ότι η σύμβαση περιέχει τέτοιες ρήτρες και ότι τούτο συνεπάγεται την αμοιβαία επιστροφή των παροχών που προβλέπονται από τη σύμβαση. Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει δε ότι στις 27 Δεκεμβρίου 2010 το Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας – δικαστήριο προστασίας του ανταγωνισμού και των καταναλωτών, Πολωνία) είχε αποφανθεί, σε υπόθεση στην οποία ήταν διάδικος η mBank, ότι μια ρήτρα παρόμοια με την επίμαχη εν προκειμένω ήταν μη επιτρεπτή. Εξ αυτού συνάγει ότι, αν κρινόταν ότι η παραγραφή της αξίωσης της τράπεζας προς επιστροφή του δανεισθέντος κεφαλαίου αρχίζει μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος καταναλωτής υποβάλλει τυποποιημένη δήλωση, το αποτέλεσμα θα ήταν όχι απλώς να γίνεται αποδεκτή, αλλά και να ενθαρρύνεται μια αθέμιτη συμπεριφορά του επαγγελματία, κατά παράβαση της οδηγίας 93/13.
- 39 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι μερίδα της νομολογίας των πολωνικών δικαστηρίων δέχεται ότι η ερμηνεία του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) έχει ως συνέπεια ότι η αξίωση του καταναλωτή έναντι της τράπεζας καθίσταται απαιτητή μόνον από τη στιγμή που αυτός δηλώνει ελεύθερα και μετά λόγου γνώσεως ότι συγκατατίθεται στην ακύρωση της σύμβασης.
- 40 Αν όμως γινόταν δεκτή η ως άνω ερμηνεία, το αποτέλεσμα, κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, θα ήταν ότι, ακόμη και αν ο καταναλωτής οχλούσε ήδη την τράπεζα να του επιστρέψει τα ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως λόγω της ακυρότητας της μεταξύ τους σύμβασης, η αξίωσή του δεν θα ήταν απαιτητή, οπότε δεν θα μπορούσε να απαιτήσει νόμιμους τόκους υπερημερίας, παρά μόνον κατόπιν της υποβολής τέτοιας δήλωσης. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η επιπλέον προϋπόθεση στην οποία υπόκειται, κατ' αυτόν τον τρόπο, η άσκηση του δικαιώματος του καταναλωτή να λάβει τόκους υπερημερίας αντιβαίνει στην αρχή της ισοδυναμίας, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του πολωνικού αστικού δικαίου, μια αξίωση που δεν έχει παραγραφεί καθίσταται απαιτητή άπαξ και απευθυνθεί όχληση προς επιστροφή της παροχής. Η εν λόγω ερμηνεία, πέραν του ότι είναι αντίθετη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου, ευνοεί μια παρελκυστική συμπεριφορά του επαγγελματία σε σχέση με την ικανοποίηση της αξίωσης του καταναλωτή, παρατείνοντας συνακόλουθα τη διάρκεια της οικείας ένδικης διαδικασίας.
- 41 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, βάσει της ερμηνείας του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου), η απαίτηση του καταναλωτή προς επιστροφή των δόσεων που έχει καταβάλει δυνάμει σύμβασης δανείου η οποία είναι άκυρη επειδή περιέχει καταχρηστικές ρήτρες μειώνεται υποχρεωτικά κατά το ισόποσο των τόκων που αυτός θα όφειλε να καταβάλει στην τράπεζα αν τυχόν η σύμβαση δανείου ήταν έγκυρη. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η οδηγία 93/13 και οι αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας επιτρέπουν έναν τέτοιον περιορισμό της αξίωσης του καταναλωτή προς επιστροφή των καταβληθέντων.

42. Επισημαίνει δε επ' αυτού ότι η προαναφερθείσα μείωση της απαίτησης του καταναλωτή είναι αναγκαία καθότι η επιστροφή ολόκληρης της παροχής εις το ακέραιο θα συνεπαγόταν αδικαιολόγητο πλουτισμό του. Εκτιμά εντούτοις ότι η ως άνω ερμηνεία είναι αντίθετη προς την αρχή της ισοδυναμίας, καθότι περιορίζει την αξίωση του καταναλωτή προς επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στην τράπεζα, ενώ αντιθέτως η τελευταία μπορεί να αξιώσει την επιστροφή του συνόλου των αχρεώστητων παροχών της προς τον καταναλωτή.
43. Επιπλέον, η ερμηνεία αυτή είναι επίσης αντίθετη προς την αρχή της αποτελεσματικότητας. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι μια τέτοια ερμηνεία, αφενός, παραβιάζει την αρχή της αποτελεσματικότητας με τον ίδιο τρόπο όπως εάν αναγνωριζόταν στις τράπεζες αξίωση επιστροφής των παροχών τους προς τους καταναλωτές λόγω μη συμβατικής χρήσης του κεφαλαίου και, αφετέρου, προσομοιάζει με χρονικό περιορισμό της αξίωσης του καταναλωτή προς επαναφορά στην προτέρα κατάσταση, ο οποίος θα αντέβαινε στην οδηγία 93/13, λαμβανομένης υπόψη της απόφασης της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ. (C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980).
44. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (πρωτοβάθμιο δικαστήριο Βαρσοβίας – κεντρικός τομέας Βαρσοβίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν τα άρθρα 6, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13], καθώς και οι αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας, την έννοια ότι απαγορεύουν τη δικαστική ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας υπό την έννοια ότι, όταν μια σύμβαση περιλαμβάνει καταχρηστική ρήτρα χωρίς την οποία η σύμβαση αυτή δεν μπορεί να εκτελεστεί:

1. η σύμβαση καθίσταται οριστικά ανίσχυρη (άκυρη) με αναδρομική ισχύ από τη στιγμή της σύναψής της μόνον αφότου ο καταναλωτής υποβάλει δήλωση ότι δεν συναινεί στη διατήρηση της καταχρηστικής ρήτρας σε ισχύ, έχει επίγνωση των συνεπειών της ακυρότητας της σύμβασης και την αποδέχεται,
2. η παραγραφή της αξίωσης του επαγγελματία για την επιστροφή των παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως βάσει της σύμβασης αρχίζει μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία ο καταναλωτής υπέβαλε τη δήλωση που αναφέρεται στο σημείο 1, ακόμη και αν ο καταναλωτής έχει προηγουμένως απευθύνει στον επαγγελματία όχληση προς [επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών] και ο επαγγελματίας μπορούσε να αναμένει εκ των προτέρων ότι η σύμβαση, όπως διαμορφώθηκε από τον ίδιο, περιείχε καταχρηστικές ρήτρες,
3. ο καταναλωτής μπορεί να απαιτήσει την καταβολή νόμιμων τόκων υπερημερίας μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία υπέβαλε τη δήλωση που αναφέρεται στο σημείο 1, ακόμη και αν έχει προηγουμένως απευθύνει στον επαγγελματία όχληση προς καταβολή [των ποσών αυτών],
4. η αξίωση του καταναλωτή για την επιστροφή των παροχών που αυτός εκπλήρωσε βάσει της άκυρης σύμβασης δανείου (δόσεις πίστωσης, τέλη, προμήθειες και ασφάλιστρα) πρέπει να μειωθεί κατά το ισόποσο των τόκων κεφαλαίου που θα δικαιούταν η τράπεζα αν η σύμβαση πίστωσης ήταν έγκυρη, ενώ η τράπεζα μπορεί να αξιώσει την επιστροφή της παροχής που εκπλήρωσε βάσει της ίδιας άκυρης σύμβασης δανείου (κεφάλαιο της πίστωσης) κατά το πλήρες (της) ποσό;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 45 Η mBank ισχυρίζεται ότι με τα σημεία 1 έως 3 του προδικαστικού ερωτήματος ζητείται, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει κανόνες του πολωνικού δικαίου, όπερ εκφεύγει της αρμοδιότητάς του.
- 46 Ειδικότερα, η mBank υποστηρίζει ότι το ζήτημα ποιες έννομες συνέπειες πρέπει να επέλθουν ως κυρώσεις σε περίπτωση που μια σύμβαση δεν είναι σύμφωνη με την οδηγία 93/13 και, εξ αυτού του λόγου, είναι αδύνατον να υπάρξει χωρίς ρήτρα η οποία έχει κριθεί καταχρηστική άπτεται του εθνικού δικαίου, οπότε δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο αλλά στα εθνικά δικαστήρια να ερμηνεύσουν και να εφαρμόσουν τις σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου.
- 47 Υπενθυμίζεται ότι η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μηχανισμό συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, χάρη στον οποίο το μεν παρέχει στα δε τα ερμηνευτικά στοιχεία του ενωσιακού δικαίου που τους είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, το εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς, δεδομένου ότι είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση του ιστορικού της και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση η οποία πρόκειται να εκδοθεί, είναι και αποκλειστικώς αρμόδιο να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της υποθέσεως, τόσο το αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Κατά συνέπεια, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει, κατ' αρχήν, να αποφανθεί (διάταξη της 16ης Δεκεμβρίου 2021, Fedasil, C-505/21, EU:C:2021:1049, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 48 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η διαμόρφωση από το εθνικό δίκαιο του πλαισίου για την προστασία την οποία εγγυάται στους καταναλωτές η οδηγία 93/13 δεν επιτρέπεται να τροποποιήσει την έκταση και, ως εκ τούτου, την ουσία της προστασίας αυτής, ούτε και να υπονομεύσει την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς της μέσω της θέσπισης ενιαίων κανόνων για τις καταχρηστικές ρήτρες, σκοπό τον οποίο επιδίωξε ο νομοθέτης της Ένωσης, όπως επισημαίνεται στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 [απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Bank M. (Συνέπειες της ακύρωσης της σύμβασης), C-520/21, EU:C:2023:478, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 49 Επιπλέον, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, εφαρμόζοντας το εθνικό δίκαιο, να το ερμηνεύουν κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας 93/13, προκειμένου να επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα που επιδιώκεται με την οδηγία αυτή, η δε απαίτηση σύμφωνης ερμηνείας περιλαμβάνει και την υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων να μεταβάλλουν, αν παρίσταται ανάγκη, την πάγια νομολογία τους σε περίπτωση που στηρίζεται σε ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου η οποία δεν συμβιβάζεται με τους σκοπούς της εκάστοτε οδηγίας (απόφαση της 4ης Ιουνίου 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, σκέψεις 47 και 50 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 50 Εν προκειμένω, στον βαθμό που τα σημεία 1 έως 3 του προδικαστικού ερωτήματος αφορούν την ερμηνεία διατάξεων της οδηγίας 93/13 και όχι την ερμηνεία εθνικών κανόνων, το επιχείρημα της mBank περί αναρμοδιότητας του Δικαστηρίου είναι απορριπτέο.
- 51 Επομένως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στα σημεία 1 έως 3 του προδικαστικού ερωτήματος.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 52 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχουν την έννοια ότι, σε περίπτωση ολικής ακύρωσης μιας σύμβασης ενυπόθηκου δανείου συναφθείσας μεταξύ καταναλωτή και πιστωτικού ιδρύματος, για τον λόγο ότι η σύμβαση περιέχει καταχρηστική ρήτρα χωρίς την οποία είναι αδύνατον να υπάρξει:
- δεν επιτρέπουν νομολογιακή ερμηνεία του εθνικού δικαίου που θέτει ως προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων που αντλεί ο καταναλωτής από την οδηγία την εκ μέρους του υποβολή, ενώπιον δικαστηρίου, δήλωσης με την οποία επιβεβαιώνει, πρώτον, ότι δεν συναινεί στη διατήρηση της καταχρηστικής ρήτρας σε ισχύ, δεύτερον, ότι έχει λάβει γνώση, αφενός, του ότι η ακυρότητα της επίμαχης ρήτρας επιφέρει την ακύρωση της σύμβασης την οποία έχει συνάψει και, αφετέρου, των συνεπειών της ακύρωσης αυτής και, τρίτον, ότι συγκατατίθεται στην ακύρωση της συναφθείσας σύμβασης·
 - δεν επιτρέπουν να μειώνεται το ύψος της απαίτησης του καταναλωτή προς επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν σε εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης κατά το ισόποσο των τόκων τους οποίους θα εισέπραττε το πιστωτικό ίδρυμα σε περίπτωση που η σύμβαση παρέμενε σε ισχύ.
- 53 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει κατ' αρχάς να υπενθυμιστεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 προβλέπει ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές. Όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου, η οποία τείνει να καθιερώσει, αντί της τυπικής ισορροπίας που εγκαθιδρύει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, μια πραγματική ισορροπία ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 54 Εξάλλου, ο εθνικός δικαστής υποχρεούται, στο πλαίσιο των καθηκόντων που υπέχει από τις διατάξεις της οδηγίας 93/13, να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας και, πράττοντας τούτο, να αίρει την ανισότητα η οποία υφίσταται μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 55 Συνακόλουθα, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να αφήνει ανεφάρμοστες τις καταχρηστικές ρήτρες, ώστε να μην παράγουν δεσμευτικά αποτελέσματα έναντι του καταναλωτή, εκτός αν αντιτίθεται ο ίδιος στη μη εφαρμογή τους (απόφαση της 26ης Μαρτίου 2019, Abanca Corporación Bancaria και Bankia, C-70/17 και C-179/17, EU:C:2019:250, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 56 Εντούτοις, η δυνατότητα η οποία επιφυλάσσεται στον καταναλωτή να αρνηθεί την εφαρμογή της οδηγίας 93/13 δεν μπορεί να νοηθεί, σε περίπτωση που αυτός προτίθεται αντιθέτως να προβάλει τα δικαιώματά του οποία αντλεί από την οδηγία, ως επιβολή θετικής υποχρέωσης να επικαλεστεί τις διατάξεις της μέσω της υποβολής τυποποιημένης δήλωσης ενώπιον δικαστηρίου.

- 57 Πράγματι, η δυνατότητα αυτή συνίσταται αποκλειστικώς στην αναγνώριση της ευχέρειας του καταναλωτή, αφού έχει ενημερωθεί σχετικά από τον εθνικό δικαστή, να μην επικαλεστεί τον καταχρηστικό και μη δεσμευτικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, δίνοντας επομένως ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση για την επίμαχη ρήτρα (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Η δυνατότητα άσκησης της προαναφερθείσας ευχέρειας, η οποία ισοδυναμεί με παραίτηση από την επίκληση της προστασίας που προβλέπεται από την οδηγία 93/13, υποδηλώνει εξ ορισμού ότι ο καταναλωτής απολαύει κατ' αρχήν της προστασίας αυτής.
- 58 Συνακόλουθα, όπως προκύπτει από την πάγια νομολογία που υπενθυμίστηκε με τις σκέψεις 53 και 55 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 απαιτεί να μη δεσμεύονται οι καταναλωτές από τις καταχρηστικές ρήτρες, χωρίς η συνέπεια αυτή να μπορεί να ανασταλεί ή να εξαρτηθεί από προϋποθέσεις οι οποίες τίθενται από το εθνικό δίκαιο ή απορρέουν από την εθνική νομολογία.
- 59 Συνεπώς, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 δεν επιτρέπει ερμηνεία του εθνικού δικαίου βάσει της οποίας ο καταναλωτής οφείλει, προκειμένου να προβάλει τα δικαιώματά του τα οποία αντλεί από την οδηγία, να υποβάλει τυποποιημένη δήλωση ενώπιον δικαστηρίου.
- 60 Εξάλλου, η ως άνω ερμηνεία προσκρούει επίσης στην υπομνησθείσα με τις σκέψεις 54 και 55 της παρούσας αποφάσεως υποχρέωση του εθνικού δικαστή να αφήνει, εν ανάγκη και αυτεπαγγέλτως, ανεφάρμοστες τις καταχρηστικές ρήτρες προκειμένου να μην παράγουν δεσμευτικά αποτελέσματα έναντι του καταναλωτή, ακόμη και σε περίπτωση ερημοδικίας του (πρβλ. απόφαση της 4ης Ιουνίου 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, σκέψη 52).
- 61 Επιπλέον, αν επιβαλλόταν στον καταναλωτή η υποχρέωση υποβολής τυποποιημένης δήλωσης προκειμένου να μπορεί να προβάλει τα δικαιώματά του, θα υπονομευόταν το αποτρεπτικό αποτέλεσμα το οποίο το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με το άρθρο της 7, παράγραφος 1, επιδιώκει να προσδώσει στη διαπίστωση της καταχρηστικότητας των ρητρών που περιέχονται σε συμβάσεις τις οποίες συνάπτει επαγγελματίας με τους καταναλωτές (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψη 63), στον βαθμό που οι επαγγελματίες θα ενθαρρύνονταν να μη συμμορφώνονται με τις εξώδικες οχλήσεις τις οποίες τους απευθύνουν οι καταναλωτές ζητώντας την ακύρωση καταχρηστικών ρητρών, γνωρίζοντας ότι οι τελευταίοι θα είναι υποχρεωμένοι να υποβάλουν τυποποιημένη δήλωση ενώπιον δικαστηρίου για να μπορέσουν να προβάλουν τα δικαιώματά που αντλούν από την οδηγία.
- 62 Πέραν τούτου, όσον αφορά το ζήτημα αν, σε περίπτωση άσκησης αγωγής με αίτημα την επαναφορά στην προτέρα κατάσταση κατόπιν ακύρωσης σύμβασης ενυπόθηκου δανείου συναφθείσας μεταξύ καταναλωτή και πιστωτικού ιδρύματος για τον λόγο ότι η σύμβαση περιέχει καταχρηστικές ρήτρες χωρίς τις οποίες είναι αδύνατον να υπάρξει, ο δικαστής που επιλαμβάνεται της αγωγής έχει τη δυνατότητα να μειώσει το ύψος της απαίτησης του καταναλωτή προς επιστροφή των ποσών τα οποία κατέβαλε σε εκτέλεση της σύμβασης κατά το ισόποσο των τόκων που θα εισέπραττε το πιστωτικό ίδρυμα αν η σύμβαση παρέμενε σε ισχύ, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 δεν επιτρέπουν νομολογιακή ερμηνεία του εθνικού δικαίου κράτους μέλους βάσει της οποίας το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να αξιώσει από τον καταναλωτή αποζημίωση επιπλέον της επιστροφής του κεφαλαίου που χορηγήθηκε προς

εκτέλεση της σύμβασης, καθώς και της καταβολής των νόμιμων τόκων υπερημερίας από την ημερομηνία όχλησης [πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Bank M. (Συνέπειες της ακύρωσης της σύμβασης), C-520/21, EU:C:2023:478, σκέψη 84].

- 63 Υπό την ως άνω επιφύλαξη σχετικά με τους νόμιμους τόκους υπερημερίας, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τυχόν ερμηνεία του εθνικού δικαίου σύμφωνα με την οποία το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να αξιώσει από τον καταναλωτή αποζημίωση επιπλέον της επιστροφής του κεφαλαίου που χορηγήθηκε προς εκτέλεση της σύμβασης και, ως εκ τούτου, να λάβει αμοιβή για τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου αυτού από τον καταναλωτή θα συνέτεινε στην εξάλειψη του αποτρεπτικού αποτελέσματος που έχει για τους επαγγελματίες η ακύρωση της σύμβασης και θα υπονόμει την επίτευξη του μακροπρόθεσμου σκοπού τον οποίο επιδιώκει το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13 [πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Bank M. (Συνέπειες της ακύρωσης της σύμβασης), C-520/21, EU:C:2023:478, σκέψεις 76 έως 78].
- 64 Κατά συνέπεια, εφόσον η οδηγία 93/13 αποκλείει τη δυνατότητα πιστωτικού ιδρύματος να αξιώσει αποζημίωση επιπλέον της επιστροφής του κεφαλαίου που χορηγήθηκε προς εκτέλεση της σύμβασης, καθώς και της καταβολής των νόμιμων τόκων υπερημερίας από την ημερομηνία όχλησης, η ίδια οδηγία αποκλείει επίσης τη δυνατότητα να λάβει το πιστωτικό ίδρυμα αποζημίωση μέσω της μείωσης του ύψους της απαίτησης του ενδιαφερόμενου καταναλωτή προς επιστροφή των ποσών τα οποία κατέβαλε σε εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης κατά το ισόποσο των τόκων που θα εισέπραττε το πιστωτικό ίδρυμα αν η σύμβαση παρέμενε σε ισχύ.
- 65 Κατόπιν των προεκτεθέντων, το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχουν την έννοια ότι, σε περίπτωση ολικής ακύρωσης μιας σύμβασης ενυπόθηκου δανείου συναφθείσας μεταξύ καταναλωτή και πιστωτικού ιδρύματος, για τον λόγο ότι η σύμβαση περιέχει καταχρηστική ρήτρα χωρίς την οποία είναι αδύνατον να υπάρξει:
- δεν επιτρέπουν νομολογιακή ερμηνεία του εθνικού δικαίου που θέτει ως προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων που αντλεί ο καταναλωτής από την οδηγία την εκ μέρους του υποβολή, ενώπιον δικαστηρίου, δήλωσης με την οποία επιβεβαιώνει, πρώτον, ότι δεν συναινεί στη διατήρηση της καταχρηστικής ρήτρας σε ισχύ, δεύτερον, ότι έχει λάβει γνώση, αφενός, του ότι η ακυρότητα της επίμαχης ρήτρας επιφέρει την ακύρωση της σύμβασης την οποία έχει συνάψει και, αφετέρου, των συνεπειών της ακύρωσης αυτής και, τρίτον, ότι συγκατατίθεται στην ακύρωση της συναφθείσας σύμβασης·
 - δεν επιτρέπουν να μειώνεται το ύψος της απαίτησης του καταναλωτή προς επιστροφή των ποσών που κατέβαλε σε εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης κατά το ισόποσο των τόκων τους οποίους θα εισέπραττε το πιστωτικό ίδρυμα αν η σύμβαση παρέμενε σε ισχύ.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 66 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόδιοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχουν την έννοια ότι, σε περίπτωση ολικής ακύρωσης μιας σύμβασης ενυπόθηκου δανείου συναφθείσας μεταξύ καταναλωτή και πιστωτικού ιδρύματος, για τον λόγο ότι η σύμβαση περιέχει καταχρηστική ρήτρα χωρίς την οποία είναι αδύνατον να υπάρξει:

- **δεν επιτρέπουν νομολογιακή ερμηνεία του εθνικού δικαίου που θέτει ως προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων που αντλεί ο καταναλωτής από την οδηγία την εκ μέρους του υποβολή, ενώπιον δικαστηρίου, δήλωσης με την οποία επιβεβαιώνει, πρώτον, ότι δεν συναινεί στη διατήρηση της καταχρηστικής ρήτρας σε ισχύ, δεύτερον, ότι έχει λάβει γνώση, αφενός, του ότι η ακυρότητα της επίμαχης ρήτρας επιφέρει την ακύρωση της σύμβασης την οποία έχει συνάψει και, αφετέρου, των συνεπειών της ακύρωσης αυτής και, τρίτον, ότι συγκατατίθεται στην ακύρωση της συναφθείσας σύμβασης·**
- **δεν επιτρέπουν να μειώνεται το ύψος της απαίτησης του καταναλωτή προς επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν σε εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης κατά το ισόποσο των τόκων τους οποίους θα εισέπραττε το πιστωτικό ίδρυμα αν η σύμβαση παρέμενε σε ισχύ.**

(υπογραφές)